

Purim: Prayer & Providential Perspective

פורים תשפ"א

The following is recited after both Megillah readings.

The rose of Jacob was cheerful and glad, when they jointly saw Mordechai robed in royal blue. You have been their eternal salvation, and their hope throughout generations.

To make known that all who hope in You will not be shamed; nor ever be humiliated, those taking refuge in You. Accursed be Haman who sought to destroy me, blessed be Mordechai the Yehudi. Accursed be Zeresh the wife of my terrorizer, blessed be Esther [who sacrificed] for me — and Charvonah, too, be remembered for good.

שושנת יַעֲקֹב צָהֳלָה וְשִׂמְחָה, בְּרֵאוֹתֶם יַחַד תִּקְלָת מְרֻדְכָי. תְּשׁוּעַתֶם הֵייתָ לְנִצְחָה, וְתִקְוַתְּכֶם בְּכָל יוֹר וְדוֹר. לְהוֹדִיעַ, שְׂכָל קִוְיָה לֹא יִבְשׁוּ, וְלֹא יִפְלְמוּ לְנִצְחָה כָּל הַחוֹסִים בָּהּ. אֲרוּר הַמֶּן, אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ לְאַבְדֵי, בְּרוּךְ מְרֻדְכָי הַיְהוּדִי. אֲרוּרָה זֶרֶשׁ, אֲשֶׁת מִפְחִידִי, בְּרוּכָה אֶסְתֵר בְּעַדִי, וְגַם חַרְבוּנָה זְכוּר לְטוֹב.

2

244 \ INSIDE PURIM

4.25. What is the significance of singing *Shoshanas Yaakov* following Megillah reading?

1. The Megillah tells the story of the salvation of the Jewish people from the hands of Haman. The Torah hints that, many years before, Yaakov Avinu prayed for the Purim salvation when he was about to meet his brother Eisav, Haman's progenitor. Yaakov prayed, *"Please save me from my brother, from Eisav"* (Bereishis 32:12). The first letters of the words *הַיְהִי לִי נָא מָוֶד* spell out the name *הַמֶּן*. In other words, when Yaakov Avinu was praying to be saved from Eisav, he was also praying for the salvation of his great-grandchildren from Eisav's great-grandchild, Haman.

It is for this reason that we sing *Shoshanas Yaakov* immediately following the reading of the Megillah, which is the miraculous account of our salvation from Haman. We, "*Shoshanas Yaakov*," Yaakov's grandchildren, rejoice together with Yaakov at our salvation.

(*Sefer Taamei HaMinhagim U'Mekor HaDinim* 877)

2. The *Shulchan Aruch* (*Orach Chaim* 690:16) requires that on Purim each person say:

אֲרוּר הַמֶּן, בְּרוּךְ מְרֻדְכָי, אֲרוּרָה זֶרֶשׁ, בְּרוּכָה אֶסְתֵר, אֲרוּרִים כָּל עוֹבְדֵי פִזְבֵּימִים, בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל וְגַם חַרְבוּנָה זְכוּר לְטוֹב.

Cursed is Haman, blessed is Mordechai, cursed is Zeresh, blessed is Esther, cursed are all the idol worshippers, blessed is all of Israel, and Charvonah should also be remembered for good.

Since these phrases were beautifully incorporated into the *Shoshanas Yaakov* section of the *piyut*, liturgical poem, we recite it immediately following the completion of the Megillah reading, to waste no time in fulfilling this mitzvah.¹¹

בטחון תפילה והשתדלות בעת צרה

6

הבה נתבונן בדרכם של מרדכי ואסתר בעת הצרה ונבין את עומק כוונת הפייטן "שושנת יעקב" שלבה תמיד לשמים גם בעת צרה, במדרש שוחר טוב איתא בביאור המזמור שאמרה אסתר "למנצח על אילת השחר - כך בטחון אבותינו בטחון ותפלתמו, כך בטחון אבותינו אלו מרדכי ואסתר, אליך זעקו ונמלטו דברי הצומות וזעקתם" ע"כ.

*

3 ברכת פורים מרדכי רצה

מהי הכוונה ב"בראותם יחד". האיך רואים "יחד", ומהי המעלה בכך?

ומדוע דווקא את "תכלת מרדכי". הלא מרדכי יצא מלפני המלך "בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן" (אסתר ח, טו). מדוע לא הזכירו אלא את ה"תכלת"?

ואם הכוונה היא לתכלת של ציצית, כדברי הגר"א ז"ל, אם כן מהו המיוחד בציצית של מרדכי דווקא?

- מדוע לא פירשו "ציצית של מרדכי". מה המיוחד ב"תכלת"?

שאלו, מדוע בא הפזמון בהתייחס ל"יעקב" דווקא, ולא ל"ישראל". לכאורה, היה לו לומר "שושנת ישראל צהלה ושמחה".

5 חזון פורים למועד

ענף א

שושנה בין החוחים

ונראה שמה שנקראת כנסת ישראל בתשועת פורים "שושנה" הוא מלשון הכתוב בש"ש (ב. ב.) "כשושנה בין החוחים" ושנינו ע"ז בש"ש רבה (פ"ב ח): "רב הונא פתר קריא במלכויות", והיינו דפסוק זה קאי על ישראל בזמן גלות ד' מלכויות. "מה שושנה זו שהיא נתונה בין החוחים רוח צפון יוצאה ומטה אותה כלפי דרום והחוח עוקצה אעפ"כ ליבה מכוון למעלה, כך ישראל אעפ"כ שהם נגבים ארנוניות בורסגניות ליבם מכוון כלפי אביהם שבשמים שנאמר (תהילים כ"ה ט"ו) עיני תמיד אל ה' ע"כ.

5

מבואר ששמחה בגאולה וישועה היא רק באופן שזכינו לישועה בדין - מתוך תקוה תפלה ובטחון וכדברי רמח"ל, ולפי"ז יש לבאר ביתר עומק את כוונת הפייטן בתחילת הפייט "שושנת יעקב" - כנסת ישראל בגלות נהגה כשושנה שליבה לשמים - בטחה וקיותה והתפללה לה' ומתוך תקוה זו זכו לגאולה בשמחה שלמה בלא נהמא דכיסופא, והיינו דמתוך שנהגו כשושנה בין החוחים זכו "לצהלה ושמחה" שזהו באמת המיוחד את השמחה הנובעת מישועת הפורים יותר מכל התשועות.

*

התפילה כמש"כ (ויקרא א' ט') אשה ריח נחוח לה' ומרדכי הוא בחינת ריח כמו שכתוב בשמים ראש ומתרגמינן מירא דביא - שהוא בחינת התפילה. לכן אמרו שהיה כל הבחינות הללו בתפלה, יאיר - שהאיר עיניהם של ישראל שהוא ראיה, שמעי - ששמעו אל תפלתו שהיא שמיעה, קיש - שהקיש הוא הדיבור. ולדברי הגר"א הביאור בדברי הגמרא מרדכי מן התורה מנין הוא, היכן רמזו כוחו של מרדכי בתשועת פורים וע"ז עונה הגמ' שכוחו הוא כח התפילה.

חתומה תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה מה שהיה הוא שיהיה, אמר לו בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבינו לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי, הדא הוא דכתיב (ד, א) 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע מרדכי את בגדיו', ומכאן למד ה'קדושת לוי' (פורים, קדושה שלישית) שעל ידי תפילת מרדכי נתבטלה הגזירה, והפך הקב"ה את הקללה לברכה, וזה למדין מן המגילה, דגם גזירה שנכתבה ונחתמה בטבעת המלך אפשר לקרוע ולבטל על ידי צעקה וזעקה אמיתית מעומק הלב, ולא

3715 147

דברי הצומות וזעקתם 10

* לאור המבואר שכח התפילה הוא יסוד תשועת פורים, נבין את דברי הרא"ש (תענית פ"ב סימן כ"ד) "ומה שנהגו להתענות בשלשה עשר באדר והוא יום שלפני פורים, וחנוכה ופורים לא יבטלו... זמן קהלה לכל היא שנקאלו ועמוד על נפשם במלחמה ובקשו רחמים וגם הוא מעיקר הנס."

לפי זה מבואר מאוד מש"כ בספר קב הישר דבר סגולת תענית אסתר כיום המסוגל לתפילה זו"ל: "וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום תענית אסתר ויאמר תחילה מזמור כ"ב בספר תהילים "איילת השחר" ודרשו רבותינו ז"ל דאסתר היתה נקראת איילת השחר. ואח"כ ישפוך שיחו לפני השם ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים, ותקובל תפילתו ברצון... יום תענית אסתר - כי יום הפורים הם ימי רצון ואהבה לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר ושומע תפילה יקבל ברחמים וברצון את תפילתו אמר. עכ"ד. והדברים מבוארים לאור כל האמור, והבן.

R. Bezaela

explains why they are not considered to be "adding on to the mitzvos of the Torah," something that the Torah itself forbids. Regarding Purim, the Rambam writes:

The Prophets, together with the Beis Din, instituted and commanded to read the Megillah in its time in order to mention the praises of the Holy One, Blessed Be He, and the salvation that He wrought for us and that He was close

to our entreaties, in order to bless and praise Him, and in order to make known to future generations the veracity of that which He promised us in the Torah, "For which great nation has a God Who is close to it, as is Hashem, our God, whenever we call to Him."

In other words, according to the Rambam, a primary role of the institution of Purim—if not the primary role—is to establish and reinforce the principle laid down in the Torah that Hashem is close to the Jewish People when they call out to Him in prayer.

2. THE MEGILLAH AND PRAYER

Moreover, the prayers of the Jewish People at that time are commemorated by us in our Purim observance every year! As we know, the Megillah is read twice during the course of Purim—in the night and in the day. However, this actually makes the mitzvah of Megillah reading unlike all the other mitzvos of Purim, which are done only in the day.

What is the basis of reading the Megillah at night as well?

Interestingly, the source of this mitzvah is not found in the Megillah, but in Tehillim. The Gemara derives this obligation from the verse:

אֵלַי אֶקְרָא יְיָ וְלֹא תַעֲנֶה וְלִילָה וְלֹא דוֹמְיָה לִי.
My God, I call out and You do not answer, and in the night I am not silent.²

באר החיים

צא ולמד עוצם הגזירה שנתבטלה בימים אלו על ידי תפילתם, וכמו שאמרו במדרש (אסתר פרשה ז, יג) שעל כן זעק

מרדכי הצדיק זעקה גדולה ומרה, מפני שידע את הנעשה בעליונים, וראה שהגזירה נחתמה כבר בטבעת המלך מלכי המלכים, ואיתא תמן, "באותה שעה, רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם, ואצל משה בן עמרם, ואמר להם, עד מתי אבות העולם רדומים בשינה, ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה, כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרד, ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים, אמרו לו, מפני מה, אמר להם מפני שנהגו ישראל מסעודתו של אחשוורוש, ובעבור זאת נגזרה עליהם

גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם, אמרו לו, אברהם יצחק ויעקב, אם הם עברו על דת הקב"ה ונחתמה גזירתם מה אנו יכולים לעשות, חזר אליהו ואמר לו למשה, אי רועה נאמן, כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם לבלתי השחית וכו', אמר לו משה, כלום יש אדם כשר באותו הדור, אמר לו יש וישמו מרדכי, אמר לו לך והודיענו, כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה, אמר לו רועה נאמן, כבר נכתבה אגרת כלייה על ישראל, אמר לו משה אם בטיט היא

What does this verse have to do with reading the Megillah at night, or with Purim at all, for that matter?

Rashi explains that the verse refers to the fact that the Jewish People were crying out to Hashem day and night to save them from Haman's decree.³

Thus, we see that the entire obligation of reading the Megillah at night is to commemorate the prayers of the Jewish People at that time.

רצו 18 ברכת מוסר מרדכי

לא מרדכי הדיפלומט, לא מרדכי המוכשר, לא מרדכי בעל הכושר הבין לאומי.

- אלא מרדכי הצדיק, מרדכי בעל המצוות, מרדכי המאמין, מרדכי הדבוק בהקב"ה, בתורתו ובמצוותיו.

דווקא באותה שעה, ראו כולם כאחד. איש לא יצא מן הכלל. איש לא פקפק. איש לא היסס. איש לא ראה רק מן השפה ולחוץ.

- איש לא ראה את התכלת מלבוש המלכות. כי לא זה הנמצא לכאורה כאן מול עיני בשר, תכליתם.

מה שראו אז, הוא התכלת של הציצית. משום שהציצית, היא היא לבושו המלכותי של מרדכי.

אמנם לא לבושו של המלך אחשוורוש, אבל בהחלט לבושו של מלך מלכי המלכים.

הנה כי כן, התפעלות של ממש.

- כלל ישראל הגיע אל שלמותו ואמיתותו.

כי כאשר מגיעים לידי דרגא כזאת שהאמת נראית בחוש, זה עצמו, ממשיך ומגביר את ישועת השם, לא רק לאותה שעה, אלא

- "לנצח".

- ו"בכל דור ודור".

...

בין תבין, כי הניצחון החד היסטורי הזה, כשכל מערכת ההשגחה של הבורא עולם, כביכול, "התברגה" בתוך תוכה של המציאות הטבעית כפי שהתנהלה במלכותו של אחשוורוש, אשר ניהל ממלכתו בכל מדינותיו על פי כל הידורי חוקי ה"הלכה" של "בידוע שעשו שונא ליעקב" (עי' רש"י בראשית לג, ד, בשם הספרי במדבר פסקא סט), כששיאו הוא, בטבעו גדוש ההשחנה והברוטליות של עמלק והמן נציגו

- נצחון זה, נובע בעיקר מן ה"יעקב".

19

- ויעקב, הוא "איש תם יושב אהלים" (בראשית כה, כז).

- משום שרק בכח ה"יעקב", יתכן להגיע גם אל ה"ישראל".

ומעניין מאד, שפסק ההלכה אודות שנאתו של עשו, מתייחס אף הוא ל"יעקב" דווקא, לא ל"ישראל".

ואף השמחה והצהלה הזאת אשר פרצה במלא עוצמתה בשושן ובשאר מדינות המלך אחשוורוש, שמחתו של "יעקב" היא.

משום שכאמור, הגיע אז כלל ישראל להכרה המלאה בכוחם הפנימי האמיתי, אשר עוצמתו הכבירה, הינה ב"יעקביות" שבהם.

לכן -

- שושנת יעקב, היא שצהלה ושמחה.

ומתי אירעה?

- בראותם יחד תכלת מרדכי.

* כשכולם, כאיש אחד בלב אחד ובראייה אחת, ראו במנצח, את "תכלת מרדכי".

היינו בהדגשה! לא בתכלת של לבוש המלכות, אלא בתכלת של מרדכי, כפי שהיא, בעוצמתו היעקבית!!!

וכדבר הזה נעשה ביום הפורים, וכמו שהובא בספרי קודש, שהאורות היורדים ביוהכ"פ בעת אמירת "כתר" מתגלים בכל שעות היממה דיום הפורים, ונמצא שביום גדול וקדוש זה יש ביד כל אחד לבקש מן המלך ככל אשר יחפוץ ואף לפעול שנוכה לשלימות התיקון שתהיה לעתיד לבוא, אמנם כדי שלא תהא יד הכל ממשמשת בו קבעו חז"ל את היום הזה למשתה ושמחה [ואין בו איסור מלאכה או נוסח תפלה כביים טוב, ובמוצאי פורים אין מבדילים בין קודש לחול, וזה דמיה לעגלה הפשוטה, ולא עוד אלא שחז"ל הוסיפו החיוב להשתכר בגילופין ולבטל את הדעת והשכל, שהוא ענין כיוסו הכתר בסמרטוטין], והכל בכדי שאנשים פשוטים יהיו עסוקים בדברים בטלים ולא יגעו בכתר

16 אהל שושנת יעקב משה תקנו

"בראותם יחד תכלת מרדכי"

א] צריך להבין מה המשמעות של התכלת, שהיתה גורם מרכזי בשמחה.

ואמר הג' ר' זליג ראובן בענגיס זצ"ל, שמפי השמועה יש ביאור של הגר"י אייבשיץ זצ"ל, שהנה בשעה שהמן הרכיב את מרדכי על הסוס, הלא מכיון שנצטוו ללבוש בגדי מלכות, פשט מרדכי את בגדי עצמו, והמן העיז ללבוש את אותם הבגדים שפשט מרדכי, למען לא יכירו מי הוא זה אשר מנהיג את הסוס, והיה אפשר לטעות שזהו מרדכי²³⁴, אמנם מכיון שפשט שמרדכי לא פשט את הציצית, וכשראו והביטו על הרוכב שלבוש ציצית הבינו מיד שהרוכב הנא מרדכי הצדיק, ומהא גופא היתה להם צהלה ושמחה, עכת"ד.

ב] בעל האבני נזר' מבאר שבתכלת מרומו ענן גדול, וז"ל, אומרים "שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי". הפירושו הוא, כי שושנה היא רכה (כמ"ש תהלים מה-א), "למנצח על שושנים", וברש"י, על ת"ח שהם רכים כשושנים ע"כ. וכל דבר רך יכולים בקל להטותו ומקבל שינוי, וע"כ נקראת שושנה מלשון שינוי (עי' מהרש"א מ"ט שבת פ"ג, א"ל תקרי שושנים אלא ששונים, נראה דלפי דרש זה הוא מלשון שינוי). וע"כ ישראל שהגיעו אז למעלה הגדולה וקיבלו התורה מחדש מאהבת הגם (שבת פ"ג ע"א), עדיין נתייראו פן מחמת רכות לבם לאט לאט ישתנה הדבר ותתקרר האהבה. אך בראותם יחד תכלת מרדכי, ומראה התכלת אינו משתנה (עי' מנחות מג ע"א, שזה עיקר החילוק בין תכלת של הלון לשאר מיני צבעונים הדומין לה), וזה מתייחס לבניה של רחל, נסן שוה וגדולתן שוה (אסת"ר פ"ח-ט), "ויהי כדברה אל יוסף יום יום" - "ויהי כאמרם אליו יום יום", וכאשר ראו שמרדכי הוא הגואל שלהם שיש בו מידה זו, היתה שמחתם שלימה, והבינו

שימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים²³⁵.

17 דינן ארבע

ללמדך, כי אמנם שתי "תכלת" היו לו למרדכי. התכלת של הלבוש מלכות, כחלק מן המעמד החדש שזכה לו, בחסדי השם.

אך כמובן, גם אותה "תכלת" של ציצית!

וללמדך!

כי לא קשה לתאר את השמחה והצהלה מהשינוי, מבירא עמיקתא לאיגרא רמא.

הנה זה לא מכבר, הסתובב לו מרדכי בלבוש שק, מעונה ובוכה וזועק לשמים. זה לא מכבר, לא נתן אוכל אל פיו "שלוש ימים לילה ויום" (שם ד, טו), בזעקתו אל הקב"ה.

וכל בית ישראל, בפרט אלו שבמאה עשרים ושבע מדינותיו של אחשוורוש, נתונים בדין של המן הרשע, להשמיד, להרוג ולאבד, רח"ל.

ועתה!

כל כלל ישראל עומד משתאה אל מול המהפך של "ונהפוך הוא" (שם ט, א), כאשר מול עיניהם, יוצא גדול הדור, מנהיגם הגדול, בלבוש מלכות. הלא למראה עיניים זה, ייחלנו כל כך. הלא הנה כל תפילותינו ותקוותינו, מיושמות כנגדנו.

הנה הם המלבושים, המייצגים והמכריזים על נצחונו של מרדכי.

אבל כלל ישראל ידוע ידעו אל נכון.

- לא אל התכלת הזאת ייחלו. לא ממנו התפעלו. דווקא במונט נורא הוד זה, השכילו לראות ולהבחין באמת הנצחית, בסיבה האמיתית לכל התשועה הזאת.

הלא היא

- מרדכי הצדיק.

5 313 כפ

א) להודיע שכל קווין לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך. פיוט זה צריך ביאור היכן באה הידיעה בישועת הפורים ש"כל קווין לא יבושו".

ומצאתי המקור לזה במדרש שוחר טוב מזמור כב, וביאר שם המדרש דמזמור זה חברו דוד המלך על ישועת הפורים, והוא מיוסד על תפלתה ובקשתה של אסתר לפני הקב"ה בזמן שבאה לפני המלך, ובפסוק "בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו אליך זעקו ונמלטו בך בטחו ולא בושו".

ביאר המדרש: כך בטחו אבותינו אלו מרדכי ואסתר אליך זעקו ונמלטו דברי הצומת וזעקתם ולא בושו ליהודים היתה אורה ושמחה.

ומבואר מדברי רז"ל שהיה באמת בישועת הפורים גילוי מיוחד של "ולא בושו", שהרי דרשו הפסוק "ולא בושו" על ישועת הפורים, וגילוי זה הוא פועל יוצא מהמהלך של "בך בטחו אבותינו אליך זעקו ונמלטו", שמכח זה "לא בושו", וא"כ יש באמת בישועת פורים גילוי מיוחד ש"כל קווין לא יבושו", שמתוך ש"בך בטחו אבותינו אליך זעקו ונמלטו" הגיעו לדרגה של "ולא בושו".

אולם תוכן הענין צריך ביאור, מה היא המעלה המיוחדת של "כל קווין לא יבושו", שצריכים לזה ידיעה מיוחדת הבאה מתוך ישועת הפורים, ש"כל קווין לא יבושו".

ונקדים לזה דברי הרמח"ל שהוכחו בספר ילקוט ידיעות האמת חלק ב' שכתב:

כך ה' חסיתי אל אבושה (תהלים עא) ידוע כי בשביל הקיווי שיש לישראל בזמן הגלות יהיו ננאלים ולכן אמר כיון כי כך חסיתי אל אבושה.

ובהמשך דבריו כתב:

אבל יש להבין עוד מה הוא ענין הבושה הזאת וזה שמי שאוכל שאינו שלו מתביש כך ישראל כשחטאו והלכו בגלות והקב"ה היה נותן להם הגאולה מיד בלי שום צרה או היה להם בזמן הגאולה חרפה כיון שלא היו ראויים אבל עכשיו שהיו להם הרבה צרות ועכ"פ קבלו באהבה ולא בעמו אלא אדרבה בך ה' חסיתי אע"פ שהיו להם הרבה צרות קבלו אותם מאהבה וקיווי לגאולה א"כ אל אבושה.

ולמדנו מדברי הרמח"ל, והחרש המיוחד דמכח הקיווי שיש לישראל בקב"ה לא יבושו, היינו שלא יקבלו את הגאולה במהלך של בושה, דהיינו מתוך נהמא דכיסופא, שאינם ראויים ומקבלים מתנת חנם, אלא כיון שמתוך הצרות ותלאות הגלות הם במהולך של צפיה לישועה, ומקבלים הכל באהבה, אז יקבלו את הגאולה בזכות גמור, ולא יהיה להם בזמן הגאולה בושה וחרפה.

וזה מה שיסד בפיוט "להודיע שכל קווין לא יבושו", דבישועת הפורים היה באמת גילוי זה של "בך ה' חסיתי אל אבושה", שהרי מבואר בדברי רז"ל שהיה בימי הפורים מהלך מיוחד של בטחון בקב"ה וקיווי לישועה, וכמו שדרשו רז"ל הפסוק "בך בטחו אבותינו", אלו מרדכי ואסתר, "אליך זעקו ונמלטו", "דברי הצומת וזעקתם", הרי שהיה בפורים מהלך מיוחד של בטחון לקב"ה, וקיווי לישועה, וגם היה בפורים גילוי של "אל אבושה", שהרי דרשו רז"ל "ולא בושו", על דורם של מרדכי ואסתר, ובישועת הפורים נתגלה ש"כל קווין", דהיינו דורם של מרדכי ואסתר שבטחו בקב"ה, וזעקו ונמלטו אליו, "לא יבושו", והיינו כמו שדרשו רז"ל על דורם של מרדכי ואסתר "ולא בושו ליהודים היתה אורה ושמחה". ומכאן יונקת הידיעה לדורות שכל קווין לא יבושו.

ובזה נראה לכאור מה שדרשו רז"ל מהפסוק ליהודים היתה אורה ושמחה "שלא בושו" כי בושה היינו שמקבלים בדרך של נהמא דכסופא, דהיינו שמקבלים דבר שאינו שלהם ואינם ראויים לו, ואז אין שלימות של שמחה, כי אין שמחה בדבר שמקבלים בדרך של מתנת חנם ואין ראויים לו, וכיון שהגיעה כנסת ישראל מתוך ישועת הפורים לשלימות מעלה השמחה, הרי בהכרח "שלא בושו", דהיינו שקבלו את הישועה לא מתוך מהלך של בושה ומתנת חנם, אלא שהיו ראויים לקבל הישועה וקבלו דבר שהוא חלקם והוא שלהם, ורק באופן זה הגיעו לשלימות המדרגה של "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", וזו היא הידיעה לדורות ש"כל קווין לא יבושו".

ומבואר בדבריו, שפירש הבקשה "ולא נבוש לעולם ועד כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו", בדרכו של הרמח"ל שהבאנו, שמתוך הבטחון והצפיה לישועה בזמן הצרות, תבוא הישועה במהלך של "ולא נבוש", שלא תהיה הישועה בדרך של נהמא דכסופא, וגם מבואר בדבריו, דמהלך זה של "בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו", אזיל על הזמן של הסתר פנים שלא אמרו תואר "גבור", ואף בזמן הסתר פנים זה, בעת הגירושין והצרות הגדולות, בטחו בקב"ה, וע"כ תבוא הישועה במהלך "שלא נבוש לעולם ועד".

וזה מדוקדק מאד עם הדברים המבוארים, שהרי תקופה זו של הסתר פנים שלא ראו הנהגת הגבור, היתה בזמן חורבן בית ראשון וגלות בכל ופרס, ובישועת הפורים שבאה בתקופה זו מכח הבחינה של "בך בטחו אבותינו", נתגלה לעיל כל, שמכח הבטחון בשם קדשך הגדול והנורא, גם בזמן הסתר פנים של חורבן בית המקדש שלא נתגלה הנהגת הגבור, וזו לדרגה של ישועה "שלא נבוש לעולם ועד", שהיא ישועה בזכות, שהרי נתקיים בהם בישועת הפורים, "ולא בושו ליהודים היתה אורה ושמחה", ומכח זה באה הידיעה לדורות ש"כל קווין לא יבושו", וכאן ההבטחה שמכח הבטחון בשם קדשך הגדול והנורא לא נבוש לעולם ועד.

ומדויק מאד המשך נוסח הברכה "כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו נגילה ונשמחה בישועתך", שמתוך הישועה שבאה מכח הבטחון בשמו הגדול, באה הישועה במהלך של זכיה בישועה כדין ולא מתוך בושה ונהמא דכסופא, וכדברי הרמח"ל שהבאנו, ולפיכך "נגילה ונשמחה בישועתך", שבאה שלימות השמחה בישועה, דרך בישועה שבאה בזכות ולא בחסד יש שלימות של שמחה, וכדברי הגאון ר' אברהם שהבאנו, וכמו שבישועת הפורים מתוך שבטחו וקיוו לישועה, וזכו לישועה בזכות ולא בחסד ובבושה, באה שלימות השמחה של "ליהודים היתה אורה ושמחה", כך הוא לדורות, שמתוך "שלא נבוש לעולם ועד כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו", נזכה לבחינה זו של "נגילה ונשמחה בישועתך", שהיא השמחה השלימה בישועתו של הקב"ה.

38128 / 157

וכן הוא בפורים כמבואר לעיל שמה שזכו ל"צהלה ושמחה" - היה משום שנהגו במהלך של "שושנת יעקב" - מה שושנה זו ליבה לשמים כך ישראל בגלות לבם לשמים. א"כ י"ל דזהו הביאור בדברי חז"ל: "כל המועדים בטלים חוץ מחנוכה פורים ויוה"כ. והיינו כל המועדים - שאינם תולדת התעוררות שלנו - בטלים, אולם חנוכה ופורים ויוה"כ הם מאיתערותא דלתתא לכן הם אינם בטלים וישארו לעולם.

א ומעתה נראה דזהו כוונת הפייטן - לאחר שביאר שתשועת פורים באה משום שנהגו כשושנה שלבה לשמים - לכן תשועה זו תתקיים "לנצח" ואינה בטלה. ולכן תשועת הפורים היא "תקותנו בכל דור ודור" - בזמן הגלות, כי מתשועה זו חוינן שמתוך איתערותא דלתתא של תפילה ותשובה זוכים לתשועה - וזהו ג"כ ההמשך "להודיע שכל קווין לא יבושו" שנתבארה לעיל חכונה בזה, שעל ידי עבודתנו שלנו לא נבוש לעתיד לבוא בקבלת השכר ודו"ק.

ומתוך שתשועת הפורים לא באה כנהמא דכיסופא, אלא בכח התפלה שלהם כשושנה שלבה לשמים, יש בזה הודיעה לדורות שמה שמתארכת הגלות הוא בכדי שנתחזק בתפילה ותשובה ובכך תבא הגאולה השלמה בלא בושה אלא בדין.

תקלו	אזהר	מגילת אסתר	מישה
------	------	------------	------

הרי מבואר מדברי המהר"ל, דהא דדרשינן בגמ' מקרא זה ד"מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו", על ישועת פורים, הוא משום שעיקר ישועה זו באה מכח התפילה שהיא כח המלחמה בעמלק. בבחינת "הקול קול יעקב והיידים ידי עשו", שמתוך קולו של יעקב בתפילה אין היידים ידי עשו, וזהו קיום ההבטחה של "אלקים קרובים אליו בכל קראינו אליו". ושפיר ביאר הרמב"ם, שמכח ישועה זו הגיע גילוי לדורות הבאים, באמיתת הבטחה זו של "ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו".

(ו) אהיה כטל לישראל וכו'. אחרי אומרו כי אחר החילם לשוב מיראה, מסייע אותם עד תום התשובה להגיע עד כסא הכבוד כאומרו ארפא משובתם, אמר עתה זה היתרון לא אעשה לשום גוי רק לישראל בלבד, וזהו אומרו כטל כפת"ח שהוא כאומרו כהטל הידוע, ויהיה כי הרשע הוא כמה שעונותיו מבדילים בינו ובין אלקים חיים, ואם אין הקב"ה עוזר [לן] לשוב היה נשאר מת, אמר הוא יתברך אחר החילם לשוב, אהיה כטל לישראל כטל הידוע הוא טל אורות להחיות המתים, לומר אל יקל בעיניכם מה שארפא משובתם, כי הנה זה להם כהחיות אותם אחרי מותם, וזה אעשה דוקא לישראל.

ושמא תאמר למה לא אעשה כן לזולת ישראל, הלא הוא לשני טעמים. אחד, כי ישראל יפרח כשושנה, והוא מה שכתב הרמב"ם ז"ל בגירושין, למה גט מעושה כשר, כי אומרו רוצה אני על ידי כפייה הוא אונס, אמר כי טבע כל ישראל וטוהר נפשו הוא לקיים מצות ה', ומה שמאמן, יצרו הוא שבא לתקוף אותו כארי דרביע עליה כשמכין את יצרו ושב ואומר רוצה אני, הוא פועל טבעו ומגלה טוהר לבו, כן הדבר כשב מרעתו כי נפשו בקרבו גם כהעוותו מטהורה היא, אלא שכפות לבו תחת יצרו, ועל כן בשופו מגלה טוהר לבו כי יקרנו כשושנה, שכל העלים כפותין תוך הקליפין

ויוקין, וברדת הטל עליה מיד היא נפתחת ומתגלית, פריחת כל עליה מגולין ונותנים ריח, ואז ניכר למפרע מה שהיה טמון תוך הקליפין ההם, כן איש הישראלי נפשו ולבו נכון להפריח מעשים טובים, אך הוא בכח כמוס תוך קליפת יצרו ואשמותיו שנעשו כחות טומאה מחפין ומבדילין, ואינו יכול מעצמו לגלות טוב לבו עד יערה עליו רוח קדושה ממרום, ואז נפתח מה שבקרבו, כי ידחו כחות החצונים ויפריחו תשובה ומעשים טובים בפועל לעיני הכל, וזהו יפרח כשושנה ברדת הטל עליה שהוא בקלות.

27 חזון מאמר ב למועד לו

ליער וקבר הבן שאביו עזב אותו ושכח אותו, אבל אביו ברחמיו על בנו והיה מתירא שמא יפגעו בו חיות רעות שביער או שריו השונאים אותו מזה עשה, שלח עבדיו המשרתים אותו לתוך היער, אמר להם שאל ידע בנו זה כדי שיחזור מחטאיו אשר עשה.

לימים בא עליו רב ובא אחד מעבדי המלך והצילו וסבר הבן שהוא מקרה, אח"כ בא שר אחד משונאיו ועמד אחד מעבדי המלך אביו והצילו מידיו והבין הבן כי איך אפשר שהיה מקרה כל כך תכיפה תמיד והבין שזאת עשה אביו ונתקע אהבת אביו בלבו וחזר בתשובה שלמה, כך הקב"ה שלח אותנו בגלות והיה מתירא שמא יפגעו בנו הדוברים הקשים. שלח אותנו עבדיו המשרתים ועושים לנו נסים על ידיהם כך בהסתר פנים, אך מרדכי ואסתר ודורו ראו והבינו שזאת היא מן השמים וקבלו עליהם את התורה באהבה רבה, עכ"ד.

מבואר בדברי הגר"א שמה שנתייחדה תשועת הפורים היא בזה שהיתה כאן ישועה בזמן הגלות, וכלל ישראל נשאר בגלות, אלא שראו שגם במצב זה לא עזב אותנו ואהבתו עלינו, וזהו חידוש שאינו בשאר תשועות, אף שהם ישועות עצמות, אולם זה בזמן שהיו בא"י ובית המקדש, משא"כ בפורים אף שאנו בגלות לא השליכנו אלא אהבתו עלינו.

עוד מבואר בדבריו, שבשל היותנו בגלות התשועה צריכה להיות בהסתר פנים, משום שבנסים גלויים לא נשוב בתשובה, ונראה דגם יסוד זה טמון בכונת הפייטן "שושנת יעקב" שהיה זה בזמן הגלות כשושנה בין החוחים ולכן נקראו שושנה כמבואר במדרש, וכמו"כ נקראו "יעקב" דישאל בגלות נקראים יעקב כדברי הרמב"ן. (ימי הפורים).

29

בן אף שישראל היו בגלות בזמן הסתר פנים - הקב"ה הושיעם ולא עזבם.

ולפי מהלך זה מובן מדוע נקראת כנסת ישראל בשם "יעקב" דוקא ולא ישראל, דהנה ידוע הכלל שכתב הרמב"ן (פרשת ויגש) מתי נקראו ישראל בשם יעקב ומתי בשם ישראל: "אחר שאמר לו ה' יתברך לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, היה ראוי שיקראנו בשם הנכבד ההוא... אבל קראו יעקב, לרמז - כי עתה לא ישור עם אלוקים ועם אנשים ויוכל, אבל יהיה בבית עבדים עד שיעלנו גם עלה, כי מעתה הגלות תתחיל בו. וזה טעם ואלה שמות בני "ישראל" הבאים מצרימה יעקב ובניו, כי בשם ישראל יבואו שמה כי יגלו שםם וכבודם, אבל יעקב הוא עתה ברדתו שמה" עכ"ן (הובא בספר ימי הפורים). מבואר בדבריו שהכלל הוא שבזמן הגלות נקראים ישראל בשם "יעקב" ובזמן הגאולה נקראו "ישראל" ולפי"ז כיון שישועת הפורים היא בזמן הגלות והיינו תשועה תוך כדי "המשך הגלות" לכן בשם "שושנת יעקב" יקראו, וזהו שהדיגש הפייטן "שושנת יעקב צהלה ושמחה" תשועת הפורים נתייחדה שהיתה ישועה בזמן הגלות ולתשועה זו זכו מכח התפלה שנדגו כשושנה שלבה לשמים וכמו שנבאר להלן.

30

תקיה	אדה"ל	מגילת אסתר	משה
------	-------	------------	-----

שם ישראל שייך למצב של כנסת ישראל בזמן הגאולה, שהוא שייך להנהגה הניסית שמעל לטבע.

לכן נקראת כנסת ישראל בשם "יעקב" בתקופת נס פורים. דעיקר החידוש של נס פורים הוא הגילוי של ישועת ה' במצב של גלות והסתר פנים, וכל מהלך הנס הוא גם כן בהסתר בתוך הטבע, הרי כל נס זה שייך לבחינה של "יעקב" הנמצאת בכנסת ישראל בזמן הגלות, שהרי נס זה בזמן הגלות והוא נס שכולו בהסתר בתוך הטבע, ונתחדש בנס פורים דגם בכחינת יעקב שכולה הסתר פנים, יש מהלך של השגחת הקב"ה ונסיו בהסתר, וידו נטויה לקיים אומה אחת בין האומות²²⁶.

וזה גם הענין שנקראת כנסת ישראל בישועת הפורים בשם 'שושנה', ע"ש הפסוק "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות". "שושנה בין החוחים", היינו כנסת ישראל במצב של "אומה אחת בין האומות" וכבשה אחת בין שבעים זאבים", ושמחתה של כנסת ישראל בישועת הפורים היא על ההשגחה והקיום של "שושנה בין החוחים", שהוא ענין "אומה אחת מתקיימת בין האומות", שזה עיקר הגילוי של ישועת פורים, ולכן "שושנת יעקב" שהוא המצב של אומה אחת בין האומות, שנרמז בכחינת שם "יעקב" שהוא מצב הגלות וההסתר, וכבחינת שם שושנה, שהוא בחינת "שושנה בין החוחים" דהיינו אומה אחת בין "האומות", צהלה ושמחה על ישועת נס פורים, שכן נתגלה קיום כנסת ישראל בין האומות גם בכחינה זו²²⁷.

שושנת יעקב

היסוד השני הטמון במטבע לשון הפייטן - "שושנת יעקב" הוא, שתשועת פורים נתייחדה בזה שזו היתה ישועה בזמן הגלות, כדברי רב הונא במדרש שה"ש הנ"ל, דהכתוב שושנה בין החוחים קאי על ישראל במלכויות, ענין זה בא לידי ביטוי גם בנוסח ההודיה בעל הניסים: בימי מרדכי ואסתר "בשושן הבירה" משא"כ בחנוכה לא צויין בעל הניסים מקום הגזירות והתשועה.

והביאור בזה נראה ע"פ משי"ב הגר"א (אסתר א. א.) הנס הוא בהסתר פנים כלומר שסיבב לעשות בדרך הטבע ולא כמו שהיה במצרים ביד חזקה וזרוע נטויה... והענין כמ"ש חז"ל אסתר מן התורה מנין דכתיב אנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, דלכאורה המאמר הזה אין להבין דמאי קשה להו על אסתר מנין הוא מן התורה - יותר משאר צדיקים שנעשה נס על ידיהם? והיינו דנס שבא"י אין כל כך חידוש ולכאורה חנוכה אינו נס כל כך כמו פורים, אף שהיה נס גדול מאוד, לפי שהיה בזמן המקדש ומ"ש אסתר מן התורה מנין פי' היכן מרומז שאפילו בהסתר פנים דהיינו בגלות עושה לנו נסים נס גדול כזה, ואמרו דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, פי' אפילו בשעת הסתר פנים שלח את אסתר... ע"ש.

וביאר זאת הגר"א "במשל למלך שהיה לו בן יחיד והיו השרים מתקנאים בו מחמת שראו גדול אהבת המלך עליו, לימים חטא הבן לאביו וגירש אותו

מי תיאר לעצמו, כי ברגע הלך אסתר אל בית המלך, תוכננה ההצלה, אשר ברבות הימים באה על ידי אסתר המלכה.

וכהנה רבות במגילת אסתר.

נמצא, שרק לאחר ההוכחות ב"ונהפוך הוא" החד היסטורי, רק אז הבינו, כי תשועתו של הקב"ה, כבר היה היתה, הרבה הרבה לפני שהיא הורגשה על בשרנו.

כי זהו מהלך ישועותיו של הקב"ה, ש"מעשה" הישועה, נעשה על ידי הבורא עולם, הרבה הרבה לפני שהיא יורדת עלינו בפועל.

זהו שאנו אומרים, כי התשועות שמושיע אותנו הבורא, מאז ומעולם עד נצח נצחים, יבואו במהלך של "היית".

- משום שכל התשועות, כשהן כבר מורגשות עלינו, מתברר ומתבהר, כי בעצם, כבר בעבר היה "הייתה" הישועה עלינו.

וזהו "תשועתם" של ישראל בימי מרדכי ואסתר, גם לנצח תהיה במהלך של "היית". וזה נפלא מאד.

...

ומהו "ותקוותם בכל דור ודור".

הכוונה היא, שכל התקוה, כל הציפייה, רק בהקדוש ברוך הוא, "עינינו לך תלויות" (תפילת "היום הרת עולם", לאחר תקיעות).

לאמור.

רק להקב"ה בלבד.

ללא תלייה במהלכים אחרים. משום שגם ה"מהלכים האחרים", הינם תשועתו של הבורא עולם.

- "תשועתו", של הבורא בלבד.

- "תקוותו", של הבורא בלבד.

- "אין עוד מלבדו", לא בישועה ולא בתקוה.

את יסוד כל היסודות ואמת כל האמיתות הזה, ראו והכירו כל אלו שהתכלת והחור והבוץ והארגמן לא סנוורו את עיניהם, אף לא הסתירו, את התכלת של ציצית!!!

לאמור.

לא "מדיניות", לא פוליטיקה, לא מוכשרות, לא תחכום, לא מעמד.

35

כל אלו ועוד ועוד

- לא. לא ולא!!

- תשועתם ותקוותם!

- אתה, אתה בלבד!

וגם אם לא ראינו זאת בשעת מעשה, אבל סוף כל סוף נוכחנו

- "היית".

וכך לנצח, תמיד תהיה תשועתך

- "היית".

...

כי "תקוה" כזאת, אינה רק הגדרה של אמונה ובטחון. תקוה כזאת, גוררת אחריה את התגשמותה הודאית.

תקוה כזאת, כשכולה מייחלת אך לבורא עולם, לעולם לא תשאר תלויה. כי היא עצמה מביאה אחריה את התגשמות ציפיותיה, במילואן.

- "שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך".

36 זכור לך

ולפי זה מבוארת מאוד כוונת הפייטן "להודיע שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך". והיינו דמתשועת הפורים עולה תקוה וחיון שאע"פ שהגאולה העתידה מתמהמהת [שוהו הביאור "לנצח" כמו שנבאר להלן] ואין לך יום שאין צרתו מרובה מחברו, תשועת הפורים היא המורה לנו שכל אריכות הגלות והצרות הם לחוקנו בתפילה ובטחון אשר רק מתוך כך נזכה לתשועת עולמים בלי בושה ומתוך שמחה שלמה.

פורים / תכלת מרדכי

תכלת מרדכי - הכרת הבורא

וזהו אשר בלט באופן מיוחד במלבושים של מרדכי, והוא גוון התכלת, אשר מתוך חיבת הנס, נעשתה תכלתו של מרדכי לגדר תכלת דציצית, ומתוך תכלת זו, הגיעו כל ישראל, שושנת יעקב, לשמחת ההכרה המלאה בבורא יתברך שמו, ובמעשה ניסיו, והיינו בראותם יחד תכלת מרדכי. [ויש להעיר בזה דגם על הגויים השפיע ענין זה דוגמת השפעת תכלת דזבולון עליהם, וכדכתיב (מגילת אסתר ח, ז) "ורבים מעמי הארץ מתיהדים".]

ואפשר אם כן דזהו נוסח הפייט "בראותם יחד תכלת מרדכי", ולשון זה "יחד" טעון ביאור, ולהאמור אפשר, דהנה הרי כל מהלך הענינים המבוארים במגילה נמשך על פני כמה וכמה שנים, ובראיה שטחית - חומרית, נראים הדברים כמשתלשלים בדרך הטבע, אמנם במבט עמוק יותר ובראיה חודרת רואים האיך שכל ההשתלשלות מתקשרת אחת לאחת בצורה מופלאה, ואין היא קשורה במהלכים שגרתיים כלל וכלל, וכל זאת כאשר רואים את כל תמונת הדברים בכללותה ולא באופן של פרקי פרקי, וזהו לשון בראותם יחד היינו כל ההשתלשלות הדברים יחד כיחידה אחת אז מגלים את יסוד התכלת, שלכאורה הוא הים, אבל באמת הוא כסא הכבוד.

33

רחצ ברכת מוסר מרדכי

כי לכאורה, לא מובן. מדוע "תשועתם לנצח", בא בלשון עבר, "היית". ומהו עצם המובן של "היית לנצח", בהתייחס ל"תשועתם". הלא אותה תשועה, הייתה לשעתה, לכאורה.

התשועה שהראה הקב"ה בימי מרדכי ואסתר, נראתה בעליל רק לאחר סגירת המעגל.

הלא בשעת האירוע, לא נראתה הישועה. רק לאחר ה"ונהפוך הוא", התברר מעל לכל ספק, כי מערכת התשועה, כבר החלה, גם בשעת מחשך הגזירות...

כלום עלה על דעת מישוהו, כי מהלך לקיחת אסתר אל בית הנשים, מהלך של גאולה ותשועה הוא.

Rabbah and Rav Zeira were having the Purim feast together and they became intoxicated. Rabbah then arose and slaughtered Rav Zeira. The next day, Rabbah prayed for mercy on Rav Zeira's behalf and revived him. The following year, Rabbah asked Rav Zeira, "Let Master come and we will have the Purim feast together." Rav Zeira answered him, "Not every time does a miracle occur."

והיינו שמבואר בילקוט שעצם הישועה היתה בשביל הדורות הבאים, ולפי"ז מבואר היטב שזהו מש"כ "להודיע" שכל קו"ך לא יבושו ולא יכלמו לנצח, שזהו עיקר כל ענין של הנס דפורים, וזהו הענין של "תשועתם היית לנצח", שהישועה היא נצח, דהא לדורות מישועה זו יבינו דרכו את ההשגחה.

כמו שהגזירה היתה להשמיד כל היהודים, ממילא גם הנס היה לכל הדורות. והרי קיום כל זרע ישראל הכל על ידי נס הזה... ולכן זה היו"ט נותן כח ועוז ותקוה לבני ישראל בגלות וכו' עכ"ל. והיינו שכח התשועה דימי הפורים, עומד לנו בכל משך הגלויות, וזה מה שנותן לנו את הכוח בתוך כל ההסתר להתקיים.

HOW

are we to understand this story? Did Rabbah actually kill Rav Zeira? If so, then why did he wait until the following day to try to revive him? Why not pray for mercy immediately? Also, how could Rabbah have even entertained the possibility that Rav Zeira

תשועתם היתה לנצח 38

"תשועתם היתה לנצח ותקוותם נכל דור ודור" ובביאור החילוק בין נצח לדור ודור נראה עפ"י מה דמצלינן: "לדור ודור נגיד גדלך - ולנצח נצחים קדושתך נקדיש" והביאור בזה דאת חסד ה' - "גדולה" אנו רואים כבר בעולם הזה. והיינו: "לדור ודור" אולם את קדושתו דהיינו שהקב"ה הוא מובדל ומעל הכל, נראה רק לעתיד לבוא, וכדברי הגמ' בפסחים (דף נ): "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". והיינו "לנצח נצחים".

30 Purim Eternal - R. Fefer

would want to join him again the following year for the Purim feast? There are so many seemingly puzzling pieces to this cryptic story.

א"כ הפייטן מחלק כאן שני ענינים:

A number of commentaries explain that this passage in the Gemara is not to be taken literally. Some propose that Rabbah wounded Rav Zeira very seriously, and that the Gemara describes it as a *shechitah* because of the seriousness of the wound.² Others understand that Rabbah had given Rav Zeira too much wine to drink, which caused Rav Zeira to become deathly ill.³ One commentary opines that Rabbah merely created a perception or illusion that Rav Zeira was dead, when in fact he was not.⁴

א) תשועת הפורים אינה בטלה גם לעתיד לבא - תשועתם היתה לנצח. ב) "ותקוותם בכל דור ודור" תשועת הפורים היא מקור התקוה של ישראל בזמן הגלות.

Whatever the interpretation, however, why does the Gemara use the terms שחטיה (slaughter) and אוחייה (revive), which clearly imply that he actually killed him and then later revived him. What would be the point of the Gemara using such hyperbole if in fact those words are not to be taken literally? And, certainly according to those commentaries that do understand this passage in a literal sense, how could the righteous Sage Rabbah, even in a drunken state, ever come to commit such an act?

לאור הדברים האמורים נראה לבאר, בהקדם לשון חז"ל במדרש הנ"ל: "כל המנעדים בטלים ופורים אינו בטל לעולם שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו, ר"א אומר אף יהיה פ"א אינו בטל לעולם שנאמר והיתה זאת לכם לחוקת עולם" ע"כ.

Perhaps we can try to gain a better perspective on this Talmudic passage by taking a closer look at what we are meant to be celebrating every year at the Purim feast. The *Mishnah Berurah* writes in the name of the *Levush* that the reason there is a mitzvah to celebrate on Purim in a physical manner (with food and drink, in contrast to Chanukah, in which there is no such obligation to have a feast), is because on Purim there was a decree that placed the physical lives of the Jewish People in jeopardy, while Chanukah was more of a spiritual danger and not a physical one.

39 הלכה פורים והלבוב פג

בפיוט שושנת יעקב אמרים * תשועתם היית לנצח, פירוש שגם כאשר יהיה גאולה העתידה עדיין יהיה קיים ימי הפורים, וזה נקרא לנצח, וממילא התוצאה מזה הוא 'ותקוותם בכל דור ודור', אפילו כאשר יבואו דורות שהאור יהיה גנוז מאור, ויהיה נראה כהסתר גדול, ויהיה לנו שאילה *

On Purim, therefore, we are commemorating that the physical lives of the entire Jewish nation were miraculously spared. Consequently, the celebration is one of a physical nature.⁵

האיך שייך שבהסתר כזו יבא הגאולה, אף על פי כן יהיה לבני אדם תקוה, שילמדו בני אדם מהאורות שמתגלים בימי הפורים שיש לקוות אפילו בתוך הסתר גדול, כי העבודה באותן הסתרים חשובה כל כך שיכול להביא הגאולה, ומזה יקחו בני ישראל תקוה.

This physical danger on Purim was, however, much more than just a risk to the lives of the Jewish People. Rabbi Yaakov m'Lisa writes that it is noteworthy that in describing the reaction to Haman's decree, the *Megillah* records that Mordechai tore his clothes and put on sackcloth with ashes.⁶ Similarly, the *Megillah* describes that "there was great mourning among the Jews...most of them lying in sackcloth and ashes."⁷ Generally, mourning practices only commence when someone actually dies, not when there is only a risk to a person's life. This leads us to conclude, therefore, says Rabbi Yaakov m'Lisa, that this decree by Haman against the Jews was more than merely a human decree—it was actually a death sentence that was already signed and sealed in the Heavens.⁸

בימי הפורים צריך אדם ליקח התקוה לביאת הגואל, ולחיות עם תקוה שיבא במהרה, ובוודאי יהיה לאדם הכח לעבוד את ה' בכל כוחו אפילו בתוך הסתר גדול.

אמרים (בנוסף שושנת יעקב) 'להודיע שכל קו"ך לא יבושו', ענין פורים הוא ליתן לבני ישראל קו"י בין בגשמיות לידע כי אף שנראה כי אין ישועה, הכל מתהפך לטוב, בין ברוחניות אפילו מי שנתרחק מה' והוא נמצא במקומות רחוקים יש לו קו"י להתעלות עד למעלה.

42
Consequently, when Mordechai spurred the Jews to *teshuvah* and fasting, their repentance and prayer was so potent that it was even able to overturn this death sentence that had already been signed and sealed. What a cause for unbelievable celebration! This was not just a salvation; it was a form of a *techiyas hameisim* (resurrection of the dead) that Hashem performed on behalf of the entire Jewish nation. As the Gemara says in *Megillah*, "If the Jews who were delivered from slavery in Egypt to freedom sang a song of praise to Hashem, then how much more so should a song be sung [on Purim] to commemorate our

deliverance from death to life."¹² This *derashah* is actually the very source that prompted the prophets to create a new Rabbinical mitzvah of reading the *Megillah*. They felt compelled, based on this incredible miracle of *techiyas hameisim*, to institute that these words of praise of the *Megillah* be recited for all generations.¹³

43
Now, we can look back at the initial Talmudic passage that we quoted at the start of this chapter and perhaps understand what Rabbah was trying to accomplish. Rabbah wanted to relive and reexperience the tremendous miracle of *techiyas hameisim* that we celebrate during the Purim feast. Whether the passage is to be construed literally or not, the Gemara specifically formulates what transpired at the *seudah* of Rabbah and Rav Zeira as an act of dying, because that is the fate that the Jewish People encountered in the days of Purim. Rabbah and Rav Zeira may have been attempting to arrive at such a feeling—either through an illusion or through some other manner—because they were on such a high level and were confident enough that Hashem would revive Rav Zeira through prayer, which is the same way that Hashem revived the Jewish nation at the time of Purim. Just as Hashem ultimately enacted a form of *techiyas hameisim* for the entire Jewish nation in response to their repentance and prayers, so too Rabbah desired to commemorate and reexperience such a miracle.

When we lift up our wine glasses during the Purim *seudah* and exclaim "L'chaim!" we should reflect on the fact that the Jewish People were brought back to life on Purim. While we shouldn't try to reexperience the *techiyas hameisim* as Rabbah did, we should revive our spirits and souls with songs and praises to Hakadosh Baruch Hu for literally saving us from death to life.

44
Purim: Revealing the Mask - R. Bernstein

3. THE MEGILLAH READING AS HALLEL

This brings us back to the *Megillah* reading. According to the opinion of Rav Nachman cited in the Gemara,⁸ the festival of Purim carries with it an obligation of reciting *Hallel* just like other festivals. However, unlike the other festivals, the fulfillment of this mitzvah takes place through the reading of the *Megillah*.⁹ As the commentators point out, reciting *Hallel* in this form is most appropriate for the day of Purim. Since the miracle it commemorates was concealed in nature, the *Hallel* itself is also not explicit, but "concealed" within the reading of the *Megillah*.¹⁰

*As we know, the concept of "night" in Jewish thought generally symbolizes a time of danger, while "day" symbolizes a time of salvation. Based on the above discussion, we will appreciate that the idea of reading the *Megillah* at night as well as in the day represents the obligation to thank

Hashem not only for the jubilant times when we were redeemed, but also the trying times when we were under threat of destruction!

The different names of Hashem represent different attributes through which He interacts with the world. The name יהוה represents the attribute of mercy, while the name אלוקים represents the attribute of justice. Going back to the verse that the Gemara cites as the source for reading the *Megillah* at night, we read it as follows:

45

- "So that my soul may sing to You"—regarding those times when the obligation to sing to Hashem is evident, i.e., the good times.
- "And not be stilled"—regarding those times for which we may have thought there is no notion of thanking Hashem, i.e., the difficult times.

ביום נהרוא יקנה ה' אָתָּה.

46 On that day, Hashem will be One.¹⁵

The Gemara, asks, "Is Hashem not One even today?" To this, it responds by referring to the different blessings we make over good and bad tidings. The meaning behind this response is that while of course Hashem is One even now, we do not always see how everything He does is directed toward one unified purpose. It is only on "that day" in the future that we will come to understand how He was acting as One throughout world history.

* This brings us to Purim, a day that is dedicated to appreciating Hashem's role in directing history and world events. As such, it is certainly appropriate for Purim to focus on this central idea that Hashem is constantly guiding events toward their ultimate purpose. However, there is more to it than that, for Purim is about appreciating those events not from the vantage point of "today," but from the vantage point of "that day"!

5. LOOKING FORWARD TO LOOKING BACKWARD

We have previously mentioned that a prominent feature of the Purim story is *v'nahafoch hu*, seeing how everything Haman tried to do in order to harm us ended up rebounding on him. Anyone witnessing Haman's actions as they occurred in real time would undoubtedly classify them as "bad," yet the miracle of Purim gave us the hindsight with which to appreciate how these actions themselves all contributed to our ultimate salvation and Haman's downfall.

47 This brings us to a very profound idea. The miracle of Purim did not "just" lead to our deliverance; it also provided us, in hindsight, with a way of viewing our troubles in a fundamentally different way than we may have viewed them at the time. In this respect, the events of the Purim were a model for the way in which all world events will retrospectively be viewed in the future.¹⁶

The miracle of Purim and the festival that resulted from it were introduced in order to help get us through the exile. This involves not only providing us with lessons that are crucial to our national survival in the exile itself, but also with a vista from the point of view of the final redemption. There is nothing more empowering for the Jewish People in exile than providing them with a glimpse of what it will look like once they have finally been redeemed!

* This vision of "the present from the future" is what we are looking to reconnect with each year on Purim.

However, there is a small problem: we are not in the future. Our current mindset does not allow us to identify every bad event as good, nor is it meant to! Until evil has been eradicated it is essential for us to maintain a clear sense of boundary between good and evil. This begs the question: How does one living with a "today" mindset see things from the vantage point of "tomorrow"?

Enter *ad d'lo yada*.

48 A mindset cannot impose itself on a mind that isn't there. By drinking on Purim and sending our *da'as* on a brief vacation, we loosen the grip of our current frame of vision, allowing us to shift into "Feast Forward" mode! The mitzvah of *ad d'lo yada* enables us to bridge the gap between the vision of "today" in our present condition and the vision of "that day" in the future. As such, for a brief while on this holy day, we allow ourselves to touch a time when we cannot distinguish between the good that accrued to us from the accursed decree of Haman and that which came from the blessed deeds of Mordechai!

* In other words, on Purim we look forward in order to look backward in order to move us forward.